

EEN KIND DAT STOTTERT IN DE KLAS: WAT NU?

INFORMATIE EN CONCRETE ADVIEZEN
LAGERE SCHOOL

STOTTERTHERAPIE KATO POLFLIET
logopedist-stottertherapeut

IS HET STOTTEREN?

Stotteren is een probleem in de 'vloeiendheid' van het spreken. Vloeiende sprekers spreken met een zekere snelheid en ritme zonder dat dit hun bijzondere inspanning kost.

Uiteraard bevat ook de spraak van vloeiende sprekers aarzelingen. Zo gaan alle sprekers wel eens naar hun woorden zoeken en hierbij een pauze nemen, 'euhm' zeggen en/of hun zin hernemen.

Dit noemen we typische of 'normale' onvloeiendheid. Bij kleuters is ongeveer 24 procent van hun spreken niet vloeiend. Normale onvloeiendheden vinden meestal plaats tussen de woorden en zinnen en hebben een duidelijke functie: de aandacht van de luisteraar behouden terwijl het kind nog even nadenkt en zinnen probeert te maken.

Sommige kinderen gaan echter ook onvloeiendheden vertonen die niet binnen de normale ontwikkeling vallen, zogenaamde 'stottermomenten'. Deze onderbrekingen zijn meestal ongewild en vinden vaak plaats in het woord. Samenvattend:

NORMALE ONVLOEIENDHEDEN

trage herhaling
van een woord of een zinsdeel

*maar.. maar.. gisteren ben ik
ik ... ik ben daar geweest
mag ik ... mag ik een koek?*

pauze

*ik wil – pauze – een koek
ik wil een, euh, een koek*

zinsrevisie

ik wil een koe – een chocoladekoek

STOTTERMOMENTEN

snelle herhaling
van een klank, lettergreep of woord

*m-m-m-maar gisteren ben ik
i-i-i-k ben naar daar geweest
ma-ma-mag ik een koek?*

verlenging

*ik wwwwwil een koek
mmmmag ik een koek?*

blokkade

ijk wil een chocoladekoek

Deze typische stottermomenten (herhalingen, verlengingen, blokkades) komen naar schatting bij 5 procent van alle kinderen voor. Bij 1 à 2 procent van de kinderen groeit dit uit tot een blijvend stotterprobleem. Bij kinderen in de lagere school is de kans op spontaan herstel nagenoeg onbestaande.

SECUNDAIRE GEDRAGINGEN

We zien dat kinderen vaak zeer negatieve gevoelens en gedachten hebben over hun stotteren. Ook jongere kinderen ervaren al vaak een gevoel van frustratie bij het stottermoment. Vaak geeft dit aanleiding tot het ontwikkelen van 'trucjes' (secundaire gedragingen). Met deze trucjes proberen kinderen het stotteren te vermijden of zo kort mogelijk te houden. Soms gebeurt dit bewust, maar vaak zijn deze gedragingen onbewust.

We delen deze gedragingen in volgens de gekende fight – or flightreactie.

STARTGEDRAG – EN DUWGEDRAG (VECHTEN): een kleine beweging maken of klank uiten net voor of tijdens het stottermoment.

- een ademhapje
- het hoofd naar voor
- /n/ of /j/ voor een woord zeggen
- de lippen op elkaar persen
- met de ogen knipperen
- onderkaak naar beneden
- meekloppen met hand of voet
-

VERMIJDINGS- EN UITSTELGEDRAG (VLUCHTEN): proberen het stotteren te verbergen of uit te stellen.

- kortere zinnen gebruiken
- "ik weet het niet"
- clownesk gedrag
- aanwijzen i.p.v. spreken
- fluisteren
- zin steeds opnieuw beginnen
- woorden vermijden
- ...

Fight Or FLight

DE OORZAAK VAN STOTTEREN?

Spreeken is een ingewikkeld proces waarbij de hersenen, zenuwen en spieren nauw moeten samenwerken. Dit vergt een zeer precieze timing en coördinatie. Soms gaat het mis en krijg je stotteren. Stotteren wordt dus ook beschreven als een “neurologische timingsstoornis”.

We weten dat sommige kinderen aanleg hebben om te stotteren: hun spreesysteem is gevoeliger voor verstoringen in de timing (*aansturing*) van de spieren. Deze aanleg is vaak genetisch bepaald.

Enkel de aanwezigheid van deze aanleg is niet voldoende om te bepalen of het stotteren tot uiting komt of niet. Het stotteren kan worden uitgelokt door verschillende factoren. Voorbeelden van uitlokkende factoren zijn: stress, een minder of net sterk ontwikkelde taal, een druk temperament, ...

STOTTERTHERAPIE: EEN WELDOORDACHTTE KEUZE

Op kleuterleeftijd zien we dat stotteren zich soms spontaan kan herstellen. Dit neemt niet weg dat doorverwijzing naar een stottertherapeut steeds noodzakelijk is: zij zijn geschoold om in te schatten of stottertherapie nodig is.

Bij de leeftijd van lagereschoolkinderen zien we dat de kans op spontaan herstel zo goed als onbestaande is. Voor opstart therapie dienen volgende afwegingen te worden gemaakt:

- Heeft het kind spreekangst?
- Heeft het kind een hulpvraag?
- Ondervindt het kind hinder in zijn spreken?
- Zijn er belemmerende secundaire gedragingen aanwezig?

Als één of meer van de bovenstaande vragen met ‘ja’ wordt beantwoord, is therapie wellicht zinvol. Als het stotteren geen belemmering naar de communicatie vormt, is therapie op dat eigenlijke moment bij het kind niet altijd nodig.

Bij oudere kinderen is de therapie doorgaans een combinatie van oudertraining en directe therapie met het kind. Doelstellingen hierbij zijn o.a.:

- kennis over stotteren
- het omgaan met luisteraarsreacties
- een comfortabele manier van spreken
- tolerantie en acceptatie van het stotteren
- het behouden/hervinden van spreekplezier
- het verminderen van secundaire gedragingen
- het omgaan met negatieve gevoelens en gedachten

WAT MET STOTTEREN IN DE KLAS?

OPEN KLIMAAT

Zorg dat er in het algemeen een open klimaat heerst in de klas waar diversiteit is toegestaan, diverse moeilijkheden en gevoelens bespreekbaar zijn en kinderen hun emoties kunnen uiten.

STOTTEREN MAG

Verzeker een stotterend kind dat je het echt niet erg vindt als er stottermomenten zijn. Geef duidelijk aan dat dit geen negatieve consequenties heeft, bijvoorbeeld: 'ik word hier niet boos om' of 'je kan nooit punten verliezen.'

REACTIES IN DE KLAS

Grijp het onderwerp 'stotteren' aan indien er vragen uit de klas komen. Probeer dan op maat van de klas hierover te praten. Benadruk het belang van naar elkaar te luisteren, ook al gaat het praten soms iets lastiger.

Besteed in het algemeen aandacht aan het omgaan plagen en pesten en weerbaarheid.

ROLMODEL

Leerkrachten vormen een belangrijk rolmodel voor de andere kinderen over hoe ze kunnen reageren op stotteren. Toon zelf dat je rustig afwacht wanneer het kind dat stottert iets zegt.

Als leerkracht is het ook waardevol om te tonen dat je tolerant bent t.o.v. imperfectie door zelf eens een foutje te maken, zelf even achter je woorden te zoeken, ...

Maak gebruik van self-talk om cognitieve flexibiliteit aan te tonen of je gevoelens onder woorden te brengen, voorbeeld: "Dat was even moeilijk. Gelukkig kon ik het gewoon opnieuw proberen."

WAT MET SPREEKOPDRACHTEN IN DE KLAS?

Als het kind iets moet vertellen, bespreek dan vooraf welke manier voor hem het prettigst is om te vertellen. Overleg met de stottertherapeut is hierbij vaak cruciaal. Soms is het immers noodzakelijk om spreekopdrachten even te 'vermijden', maar soms is het net noodzakelijk om de uitdaging aan te gaan. Dit hangt af van de fase in therapie en het karakter van het kind.

Beloon het kind dat durft te spreken: geef aan dat je het fijn vindt dat hij/zij vertelde. Probeer hierbij de vloeiendheid niet te prijzen. Zeg dus niet 'dat was zonder stotteren, knap'. Zo geef je indirect aan dat stotteren iets slecht is.

WAT MET LEZEN IN DE KLAS?

Zie bovenstaande tips bij 'Wat met spreekopdrachten in de klas?'

Bij testen van de leesvaardigheid wordt meestal de instructie 'lees zo snel en zo goed mogelijk' gegeven. Dit levert voor het kind dat stottert extra spanning op, waardoor de kans groot is dat het stotteren gaat toenemen. Door de toegenomen tijd die het stotteren beslaat, wordt een foutief beeld van het leesniveau verkregen.

Mogelijke tips kunnen zijn:

- Laat zichtbare tijdsdruk (stopwatch) achterwege.
- Laat het kind fluisterend lezen, meestal gaat dit altijd vloeiend.
- Neem de test af in een vertrouwde omgeving.
- Pas de instructie van 'zo snel en zo goed mogelijk' aan.
- Verzeker het kind dat de stottermomenten niet worden meegeteld.

Als alternatief voor de DMT en AVI-toetsen kan ook de Leestechiek of Leestempo toets (CITO) worden afgenomen. Hierbij hoeft het kind niet hardop te lezen en verkrijgt men toch een objectief beeld over de leesvaardigheid.

HOE KAN IK HELPEN?

BRENG RUST IN DE COMMUNICATIE

Vertraag je eigen tempo en gebruik voldoende pauzes. Spreek in korte, duidelijke zinnen.

BEWAAK DE BEURTNEMING

Leer aan alle kinderen dat het belangrijk is om goed te luisteren en om de beurt te spreken. Vul geen zinnen of woordjes aan.

STEL LIEVER GEEN VRAGEN

Vragen geven tijdsdruk. Zeker het formuleren van een antwoord op een open vraag is voor veel kinderen talig nog een hele uitdaging.

PAS DE TECHNIEK VAN "SCHADUWEN" TOE

Herhaal wat het kind zegt. Zo geef je aan dat je het – ondanks het stotteren – goed begrepen hebt. Dit geeft vertrouwen in het spreken.

HOUD OOGCONTACT

Probeer een neutrale houding aan te nemen wanneer het kind iets vertelt, net zoals je zou doen bij een kindje dat niet stottert.

HAAL STOTTEREN UIT DE TABOESFEER

Als het kind frustratie toont over het spreken, mag je dit gerust neutraal benoemen en normaliseren.

WEES VERDRAAGZAAM VOOR SPRAAK- EN TAALFOUTEN

Bij kinderen is de taal nog volop in ontwikkeling. Geef liever geen directe verbetering, maar schaduw fouten. Bvb:

kind: 'Wij hebben dit weekend gezwemd'
leerkracht: 'Jullie hebben gezwommen, tof!'

Uiteraard is ieder kind dat stottert uniek en hebben ze nood aan een individuele aanpak. Bovenstaande adviezen zijn algemene richtlijnen om de communicatie zo aangenaam mogelijk te laten verlopen.

MEER INFORMATIE?

Kato Polfliet
0497 71 85 71
kato.polfliet@hotmail.com
www.katopolfliet.be